

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Martini Chemnitii, Doctoris Theologi celeberrimi, Harmonia Quatuor Evangelistarum

Quam ab Eodem feliciter inchoatam ... D. Polycarpus Lyserus, et D.
Johannes Gerhardus, ... Is quidem continuavit, Hic perfecit ; Opus
Eruditionis Stupendæ, Orthodoxorum consensu approbatum, idemque tot
Eruditorum desideriis adhuc expetitur

**Chemnitz, Martin
Leyser, Polycarp
Gerhard, Johann**

Hamburgi, MDCCIII

VD18 90617681

Caput Cl. Continens Christi Concionem, Du Sua Persona Et Officio, Habitam
In Gazophylacio Templi. Joan. 8. v. 12.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18203

CAPUT CI

CONTINENS CHRISTI CONCIONEM, DE SUA PERSONA ET OFFICIO, HABITAM IN GAZOPHYLACIO TEMPLI.

JOAN. 8. v. 12.

RATIO ORDINIS.

Quod hæc concio superiora sequatur, neque quicquam in reliquis Evangelistis inveniatur, quod interponi possit, per se planum & manifestum est, si tantum hoc observetur, quod illa, quæ Johann. 8. describuntur, non omnia continuo eodem die, sed successivis diebus facta sint. Discesserant enim Scribæ & Pharisei ante adulteræ absolutionem: hic verò cum iisdem præsentibus disputat. Ergò particula πάλιν rursus, significat, quod alio tempore, post absolutionem adulteræ, cœperit populo & Phariseis concionari de sua persona, quod habeat patrem DEUM, & quod sit unius cum DEO essentia? & tamen sit distincta persona, ita ut duo sint, Pater

mittens & Filius missus: & quod qui novit Patrem, norit etiam filium. Ergò sunt ὁμοίωσις. Ita ut hic locus plurimum valeat, contra errores Sabellii & Arianorum: quorum ille personarum pluralitatem, hi earundem æqualitatem negarunt. Concionatur quoque de suo officio, quod sit missus à Patre, ut sit lux mundi, qui totus in tenebris jaceat, qui etiam testetur de veritate, quod testimonium suum verum sit. Qui denique redeat ad patrem, & quando ipse constitutus orbis iudex, sit iudicaturus, tum etiam suum iudicium verum futurum. Est itaque hic locus consideratione dignissimus, quia compendiosè totam Christi cognitionem complectitur. Et hæc acta sunt circa templum in gazophylacio.

CONCIO CHRISTI DE SUA PERSONA ET OFFICIO.

JOAN. 8.

11. Πάλιν οὖν ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων· Ἐγὼ εἰμὶ τὸ Φῶς ὁ κόσμος, ὁ ἀκολουθεῖν ἐμοί, ἔμὴ σκεπησῆσθε ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔχει τὸ Φῶς τὴν ζωὴν.
13. Εἶπον ἔν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι· Σὺ ποῦ εἰσεαυτὴ μαρτυρεῖς, ἢ μαρτυρία σε οὐκ ἔστιν ἀληθῆς.
14. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Κἀν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθῆς ὅτιν ἐμὴ μαρτυρία μὲν. οἱ οὐκ οἶδαν πῶθεν ἦλθον, καὶ πῶς ἔπαύω. ὁμοίως ἡ οὐκ οἶδατε πῶθεν ἐρχομαι, καὶ πῶς ἔπαύω.
15. Τί μοι κτ' ἔσάρκα κρινετε, ἐγὼ ἔκ κρέων ἔδεναι.
16. Καὶ ἐὰν κρέων ἦ ἐγὼ, ἢ κρέις ἢ ἐμὴ ἀληθῆς ὅτιν, ὅτι μόνον οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ.
17. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ ἡ τῶ ὑμετέρου γέγραπται· Ἐὰν δύο ἀνθρώπων ἢ μαρτυρία ἀληθῆς ὅτιν.
18. Ἐγὼ εἰμὶ ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ.
19. Ἐλεγον ἂν αὐτῷ, ποῦ ὅτιν ὁ πατήρ σου; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Ἐτε ἐμε οἶδατε, ἔτε ἡ πατέρα μου εἰ ἐμε ἠδότε, καὶ τὸν πατέρα μου ἠδότε ἂν.
20. Ταῦτα πρὸς ἡμαῖα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ καὶ ἄλλοις ἐπαίσαν αὐτόν, ὅτι ἔπαυ ἐλθεῖν ἐν τῷ ἱερῷ αὐτοῦ.

12. Iterum ergò JEsus locutus est eis, dicens: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habet lumen vite.
13. Dixerunt ergò ei Pharisei. Tu de te ipso testificaris, testimonium tuum non est verum.
14. Respondit JEsus, & dixit eis: Et si ego testimonium perhibeam de meipso, verum est testimonium meum, quia novi unde veni, & quo vado, vos autem nescitis, unde venio, & quo vado.
15. Vos secundum carnem iudicatis: Ego non iudico quemquam.
16. Et si iudicem ego, iudicium meum verum est. Quia solus non sum, sed ego, & qui misit me, Pater.
17. Quin & in lege vestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum est.
18. Ego sum, qui testimonium sero de meipso, & testimonium fert de me, qui misit me, pater.
19. Dicebant ergò ei: Ubi est Pater tuus? Respondit JEsus: Nesci, me nosis, nec, Patrem meam: si me novissetis & Patrem meum novissetis.
20. Hec verba locutus est JEsus in gazophylacio, docens in templo: Et nemo apprehendit eam, quod nondum venerat hora ejus.

Periocha hujus Concionis.

Christum Servatorem justas ad populum habuisse conciones dubium est nullum. Evangelista autem breves tantum earum summas annotarunt: ac proinde decet singula ipsarum membra tanto accuratius evolvere, enodare, expendere &

ad justam explicationem aliis proponere. Quod etiam pro virili facere hoc loco tentabimus: ita tamen, ne superflua afferamus.
I. Doctrinam de officio tuo Christus ipse his verbis proponit: Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non

Harm. Tom. I.

Xxxx 3

me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite.

1. Occasio hujus concionis hæc fuisse videtur. Quia nuper Nicodemus Joh. 7. v. 51. in Concilio Pontificis & Phariseos monuerat, legem non judicare hominem, nisi prius ipsum audierit, & cognoverit quid faciat. Ideo Pharisei sequentibus diebus ipsi in templo ejus concionibus interesse & attendere voluerunt, an aliquid captare possent, de quo ipsum postea in synedrio accusarent. Christus ergo, qui alias observavit, quo animo auditores se sequerentur & convenirent, hac concione eos informare voluit, & quis esset, & quid agere in mundo vellet. Cumque more suo summo diluculo, Joh. 8. v. 2. aut mane admodum, Matth. 21. v. 18. in templo ad docendum adesse soleret, oriente luce, inde occasionem sumisit de vera luce ipsos instituendi. Sic enim solitus est ex re presentis occasiones captare, suosque auditores, à mundanarum rerum objectis, ad spiritualium considerationes per parabolas deducere. Ita Joh. 4. v. 13. occasione aquæ fontanæ, differit de vera aqua vitæ: Joh. 6. v. 33. occasione manna disputat de pane cœlesti: Mat. 13. v. 4. occasione sementis, quæ tum in Palestina fiebat, docet de diverso fructu prædicati verbi. Simili occasione lucis orientis, hic de se, vera luce, differit. Prodest ergo, etiam alios verbi ministros hunc Christi morem imitari, ut sic fidei suæ creditos auditores à temporalibus rebus abstrahant, eorumque cogitationes ad spiritualia dirigant.

2. Si autem lucis hujus necessitatem simul & utilitatem agnoscere velimus, ante omnia equalitatem & horrorem tenebrarum, in quibus homines natura hærent: considerare decet. Scriptura autem per tenebras intelligit. 1. Ignorantiam DEI & varios errores, Jes. 9. v. 2. Omnigenam impietatem & peccata. Ideo Paulus Eph. 5. v. 11. vult, ne Christiani communicent in frugiferis operibus tenebrarum. 3. Varias calamitates & adversa, in quæ homines ob tenebrarum opera incidunt. Pl. 112 v. 4. Oritur in tenebris lumen rectis. 4. Loca inferorum & æterna tormenta, quæ etiam Ethnici obscura statuerunt, Mat. 8. v. 12. Filii regni ejicientur in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Mat. 22. v. 13 & 25. v. 30. Sic nimirum nobis ob oculos ponitur naturalis nostra miseria, in qua ob peccatum omnes hæremus. Quamprimum enim Adamus per lapsum à dignitate sua exiit, protinus imaginem DEI, in qua creatus fuerat, & cum ea divinam illam animæ suæ lucem, qua ipsum DEUS donarat, amisit: & qualis ipse fuit, tales, etiam posteros genuit. Gen. 5. v. 3. Unde jam naturalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus DEI. 1. Cor. 2. v. 14. Circumfert autem in membris suis legem peccati, Rom. 7. v. 23. quæ per pravas concupiscentias ipsum abripit, ut quantus quantus est, peccati servus fiat. Peccatis vero suis DEUM offendit, ut is omnis generis adversitatibus, & tandem ipsa morte hominem puniat. Stipendium enim peccati mors est. Rom. 6. v. 23. Et nisi fiat liberatio, tandem Principi tenebrarum Eph. 6. v. 12. Diabolo hominem adjudicat, ut ab illo perpetuis tormentis crucietur. Hanc miseriam humani generis, qui non agnoscit, intueatur miseris gentes, & perpendat, in quam tetros & abominandos errores de DEO ex ejus ignorantia inciderint: quam horrenda & nefanda facinora, sicut Paulus

etiam Rom. 1. v. 26. recenset, perpetrarint: quantum quoque strages eos exceperint, & quam horribiles plerarumque, tum Chananaearum tum aliarum, fuerint interitus, donec tandem æterno interitui fuerint adjudicata. Ut rectè de iis Apostolus Paulus pronunciarit, Eph. 4. v. 17. Gentes ambulaverunt in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita DEI per ignorantiam, quæ est in illis, propter cœcitate cordis illorum, qui desperantes dederunt semetipsos impudicitiae, in operatione omnis immunditiae. Hanc tenebrarum miseriam qui vere agnoscit, ei lucis fruitio cum primis grata erit.

3. Ex his tenebrarum miseriis nemo nos liberare potuit, præterquam unicus DEI filius, Servator noster Jesus, qui hoc loco de seipso dicit: *Ego sum lux*. Et verè ipse lux est ab æterno: quia verus DEUS. DEUS enim lux est: & tenebræ in eo non sunt ullæ. 1. Joh. 1. v. 5. Ipse est imago DEI inconspicui. Colof. 1. v. 15. splendor gloriæ & character substantiæ ejus. Heb. 1. v. 3. Nisi hic æternus DEI filius occultis suis radiis hominum mentes perstringat, per spiritum suum suggerens, quæ iusta sunt & salutaria, omnes in tenebris suis pereunt. Ideo Johannes de eo scripsit: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Joh. 1. v. 9. Idem DEI filius, de cœlo descendens, humanam naturam induit, ut etiam in ea lux nostra esset, tum verbo tum exemplo. Sic igitur Christus lux est secundum utramque naturam, divinam & humanam: qui 1. cœlesti sua doctrinamentum caliginem & ignorantia nebulas abstergit, nosque salutari cognitione DEI & eorum quæ ad salutem sunt necessaria, instruit. 2. Spiritu suo quoque non tantum peccatorum scditatem ob oculos ponit, verum etiam ejusdem gratia nos permovet, ut peccatum fugere & odisse incipiamus. 3. Idem si per intercessionem ipsius cum cœlesti Patre reconciliati sumus, conscientia terrores à nobis fugat, nostrasque mentes singulari sensu & gustu gratia divinæ mirificè recreat. Ut quemadmodum γλυκὺ φῶς, & dulce est solis lumen intueri: sic lux justorum lætificat. Prov. 13. v. 9. Unde etiam pii Christi gratia illuminati, gloriantur in suis tribulationibus Rom. 5. v. 3. quia sciunt diligentibus DEUM omnia cooperari ad bonum. Rom. 8. v. 28. 4. Denique per obedientiam & meritum suum deducit nos ad inaccessibilem illam lucem, in qua DEUS habitat, 1. Tim. 6. v. 16. ad beatam illam immortalitatem, in qua participatione DEI æterna gloria & felicitate fruemur. Hoc modo Christus verè est lux nostra. Quo respexit Paulus, dum nos hortatur Col. 1. v. 12. ut gratias agamus DEO & Patri, qui dignos nos fecerit in partem sortis sanctorum in lumine: qui eripuerit nos de potestate tenebrarum, & transtulerit in regnum filii sui dilecti, quod est regnum lucis. Habet autem Christus etiam alias proprietates lucis, quæ de causa verè de seipso prædicare potuit, se esse lucem. 1. Lux est adeo pura, ut nunquam ipsa polluat, licet scditissima loca permittat: ita DEI filius, licet in mundum venerit, humanam carnem induerit, peccatoribus conversatur, imò inter latrones in monte calvaria suspensus fuerit, tamen sanctissimus & purissimus mansit. Hebr. 7. v. 26. 2. Ut lux exoriens non modo ipsa cernitur, sed etiam facit, ut reliqua omnia cernantur: ita, si Christus

Christus à quoquam videtur & agnoscitur, facit is, ut in ipsius etiam lumine videat lumen. Pf. 36. v. 10. 2. Lucem nemo odit, nisi fures, adulteri, scortatores & facinorosi, quia opera eorum sunt mala. Joh. 3. v. 20. ita Christum nemo odit, præterquam idololatra, superstitiosus, phanaticus, hæresiarchæ, & quotquot noxiis peccatorum morbis ita sunt dediti, ut ab eorum fœditate desistere nolint.

4. Est autem Christus *lux mundi*, hoc est, non Judæorum tantum, sed omnium omnis temporis, loci, ordinis & conditionis hominum. De eo DEUS ipse dixit. Jcf. 42. v. 6. Dedit e in fœdus populi, & in *lucem gentium*. Et 49. v. 6. Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & feces Israel convertendas. Ecce, dedi te in *lucem gentium*, ut sis salus mea usque ad extremum terræ. Zacharias quoque in suo Cantico cecinit; Luc. 1. v. 78. ipsum esse Orientem ex alto, ut illum in eos qui sedent in tenebris, & in umbra mortis. Simeon autem magis disertè in ipso templo cecinit, Luc. 2. v. 32. quod puer JESUS sit paratum lumen ad revelationem gentium. Magnum est ergo discrimen, inter Mosen cum Prophetis & Christum. Illi partem mundi portionem suis concionibus illuminarunt, idè à Petro lucernæ conferuntur, splendenti in obscuro loco, donec dies illucescat, 2. Pet. 1. v. 19. Christus autem est ipse *☉*, imò sol justitiæ. Mal. 4. v. 2. Ex quo patet Christum unicum & solum esse veram *lucem*, neque quenquam alium præter ipsum quicquam lucis mundo dare. Quemadmodum enim unus sol universo mundo sufficit, & omnis lucis quasi unicus fons est: ita Christus JESUS cœlestis & spiritualis lucis unicus autor est, neque quenquam alium ad hujus honoris societatem admittit. Jcf. 42. v. 8. Quod verò Apostoli Matth. 5. v. 14. etiam lux mundi dicuntur, illud tantum participatione luminis ipsius intelligi debet. 2. Quia etiam Christus totius mundi *lux* est, conducit illud ad retundendam fatalem illam particularitatem, quasi certa hominum pars, peculiari & occulto quodam DEI decreto ad æternam damnationem esset creata & prædestinata, siquidem DEUS alia ratione justitiam suam exercere non potuisset. Hæc est perniciosa sententia, miseris peccatorum conscientias ad desperationis barathrum facilè impellens. Hisce cum desperatione luctantibus ex hoc loco inculcandum est, nullius hominis conditionem sive propter peccata sive propter calamitates immisissas adeò miserandam esse, ut propterea à Christi consortio se exclusum esse arbitretur, ut enim in domo aliqua lucerna accenditur propter tenebras, & accensa candelabro imponitur, quo omnibus in domo, infimis cum summis, luceat: Ita Christus *vera lux* in hunc mundum venit, ad dissipandum regnum tenebrarum, & in Ecclesia candelabro ministerii impositus, omnibus ex æquo infervit, quicunque lucis & salutis desiderio tenentur.

5. Interim tamen non negligendum est, quod simul addit & quo Christus monet, quid illos facere conveniat, qui hac luce ad salutem frui velint: *qui sequitur me*, inquit, *non ambulat in tenebris*. Hoc membro applicatio ad salutem continetur. Utenim visibilis hic mundi sol, sufficiens quidem est, ut præbeat lumen omnibus homini-

bus: Interim tamen nec cæcos, nec oculos claudentes illuminat. Ita quoque Christus non præbet lucem illis, qui obstinatè & perveraciter oculos occludunt, & tenebras plus amant, quam lucem: sed iis, qui ipsum *sequuntur*, & post ipsum ambulant. *Sequi autem Christum*, non est pedibus eum sequi, ut turbæ & multi impii illud olim fecerunt, & Johannes quoque Marc. 9. v. 38. sequelam Christi ita intellexit. Sed est ejus doctrinam suscipere, ipsum pro vero mundi Messia agnoscere, colere & invocare. Veram igitur fidem charitatem & obedientiam sequela Christi complectitur. Sicuti Christus ipse explicat, Joh. 12. v. 36. Dum lucem habetis, *credite in lucem*, ut filii lucis sitis. Et rursum v. 46. Ego *lux* in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Ergo qui Christum non sequitur, nec in eum credit: is in peccatis suis manet & perit, neque perditionis suæ culpam in quemquam alium, præterquam in seipsum, conferre potest. DEUS enim Pater *lucem* hanc dedit toti mundo. Filius sufficiens *lux mundi* est pro omnibus hominibus. Spiritus sanctus salutiferam hujus lucis cognitionem omnibus nationibus offerri curavit, & ne unum quidem hominem exclusit. Quicunque ergo hac luce non fruuntur, illi seipsos excludunt, eo quod oblatum lucis beneficium propria malitia excutiunt, sicque in tenebris suis miseri pereunt. Confutat ergo hoc Puccianisimum, qui multorum hominum animis inhæret, dum putant, unumquemque in sua religione salvum fieri posse, dummodo animi ipsius intentio bona sit & sancta. Et hi omnium hominum commodissimi videri volunt, eo quod neminem temerè damnent. Verum dum hominibus parcunt, in ipsum DEUM injuriæ & contumeliosi fiunt, Scripturis vim faciunt, omnem religionem conculcant, & sanctos Christi martyres ridet, quod pro fide Christi sanguinem fundere voluerint, cum etiam in alia religione salvi fieri potuissent.

6. Ultimo, etiam fructus divinæ hujus *lucis* considerandus venit, quem duplicem Christus ponit. Primum: *Non ambulabit in tenebris*. Hic fructus jam in primo membro hujus concionis expositus est. Alterum: *Habebit lumen vitæ*. Intellegit non tantum vivificam veri DEI & salutis cognitionem, sed etiam, ut Augustinus vult, continuationem ejusdem ad vitam usque æternam. Ut sic per Christi gratiam non tantum in hac vita anima per cordis illuminationem spiritualiter vivere incipiat, sed etiam continuis actibus deducatur is, qui post Christum ambulat, ad sempiternam salutem. Alia enim ratio est cœlestis hujus lucis, & alia lucis mundanæ. Solis lux, quæ tamen nulla est clarior, per nubes hebetari, per noctem tota sepeliri potest, ut jam taceam lucem candelarum, quam pluvia & venti extinguere possunt: at Christi lux à nemine impediri potest, illa in tenebris, in adversitatibus, in media morte credentes non destituit, sed ad felicem perpetuitatem comitatur. Est hic effectus admodum magnus & salutaris. Gentium Philosophi intellexere aliquo modo, quod mens humana in magna caligine ignorantie versetur, ac proinde studio Philosophiæ lucem aliquam succendere conati sunt. Et licet aliquo usque sint progressi: non tamen *lumen vitæ* cuiquam communicare potuerunt. *Lumen naturæ* aliquo

rem sui Patris, qui antiquitus per Mosen & Prophetas sincerum suum cultum præscripsit quem quia Judæi adulterarant, Pater misit filium, ut reduceret filios Israel & converteret ad Dominum DEum suum, ut de Johanne angelus dixit, Luc. 2. v. 17. Hanc diversam rationem *judicandi* sive condemnandi probe notare debemus, ne in praxi Theologica aberremus, aut fines legitimis excedamus. Etenim damnamus & nos in nostris Ecclesiis quosvis errores & hæreses, sive Manichæismus, sive Synergismus, sive Calvinismus nuncupentur, sive alio nomine veniant. Non autem damnamus *politice*, quasi errantes propter errores suos proscribi, in carceres compingi, carnifici tradi, excrucitari, comburi & occidi deberent. Hoc modo Jesuitæ & Antichristi Ecclesia *judicat* & *condemnat*. Christus autem & ipsius Ecclesia hoc modo *non judicat aut condemnat quengquam*. Sed si quem illa condemnet, facit id *Theologicè*, hoc est, errorem ex verbo DEI commonstrat, refutat, eumque refutat vitandum docet, ne plures seducantur, sed potius ut ipsi etiam errantes in viam reducantur atque salventur. Et hoc *judicium verum est*: quia fit juxta normam & regulam verbi divini, quod ipse Pater tradidit.

3. Tertia ratio, qua Christus Phariseos refutat, desumitur ex ipsorum lege. DEUS cum in lege sua, quam vos Judæi suscepistis (& hac de causa *lex vestra* dicitur) formam legitimi iudicii constitueret, Deut. 17. v. 6. & 19. v. 17. ordinavit, ut si duæ personæ de una eademque re uniformiter deponerent, eorum testimonium pro vero & legitimo haberetur. Cum ergo in hac causa, quod *Ego sim lux mundi*, non tantum Ego testor, sed etiam Pater meus, tum verbo Jesa. 49. v. 6. tum operibus, Joh. 10. v. 37. æquum est, ut testimonium hoc pro vero, legitimo & sufficienti suscipiatur. Hujus rationis firmitas quoque est attendenda. Possent enim ea bifariam ab hominibus *obscuris* oppugnari. Nam primum, non semper duorum testimonium verum & legitimum esse deprehenditur: sicut in 1. Regum. 21. v. 10. duo testes fuere producti contra Naboth: Daniel. 13. v. 36. duo seniores testificati sunt contra Susannam: Matth. 26. v. 60. prodire duo testes ad verbum Jesum: & tamen hæc testimonia omnia non fuerunt legitima. Deinde leges civiles neminem admittunt testem in propria causa, imò nec patri aut cuiquam alteri in propinquiori gradu consanguinitatis testandi potestatem faciunt. Et Christus hic in propria causa Patrem suum allegat. Sed latum discrimen ponendum est inter Christum de seipso testificantem, qui est verus DEUS, & inter homines. Debet ergo hæc ratio à Christianis ita suscipi, quod sit argumentum à minori ad majus. Si secundum legem testimonium duorum hominum, qui & falli & fallere possent, legitimum tamen haberetur, & pro vero recipitur, quanto magis duarum divinarum personarum, in quas nulla erroris vel falsitatis suspicio quidem cadere potest? Notari ergo decet hic locus & contra Sabellianos sive Patripassianos & contra Arianos. Contra illos: quia audimus, quod licet DEUS unus sit essentia, tamen in illa unitate admittatur pluralitas personarum: ita ut unum, duo, tres, numerare liceat. Sicuti Christus numerat, *Ego & Pater*. Item *Ego non sum*

solus. Ergò dicere possum. Alius est filius à Patre. Non quidem alius DEUS, sed tamen alia persona. Rursus, licet Filius alia sit persona à Patre: eandem tamen sibi cum Patre auctoritatem & fidem tribuit: quia dicit, *Ego sum qui testor, & pater est, qui testatur*, sicque seipsum cum Patre in eodem gradu collocat, quod facit contra Arianos.

III. Hisce tribus rationibus Dominus satis evidenter suæ doctrinæ auctoritatem vindicasset, si ipsi cum docilibus auditoribus res fuisset. Verum quia Antagonistas habet homines pervicaces, quibus non veritatis, sed Christum opprimendū studium propositum erat: ideò, postquam ejus testimonium ex fundamentis refutare non possent, ad sannas & irrisiones se convertunt: sicut idem Jesuitis & aliis phanaticis solenne est. Rationis in colloquio, Grezerus & Tannerus Lojolitæ, si quando nihil habebant quod ad rem responderent, lepidum aliquod scomma in medium projecerunt, ut risum auditoribus moverent: quin & ipsi effuse riserunt. Sic Pharisei hic arbitrati sunt, se splendidum scomma reperisse, quod Jesus *Patrem suum* nominasset. Inquirunt igitur: *Ubi est pater tuus?* Sperant se hic aliquid consecretari posse, quod exagitent. Si enim DEum Patrum suum diceret: posse se ipsum impietatis coram populo accusare, quod divini honoris affectator, & propterea morte dignus esset. Sin putatitium suum patrem Josephum produceret, tum sannis eum excepturi erant: Egregium sanè patrem, dignum cujus testimonio contra Phariseorum & Pontificum Collegium nitaris, qui pauperculus est, adhuc faber lignarius & idiota. Hic est finis hujus Pharisæicæ quæstionis: *Ubi est pater tuus?* Fideles verbi ministri hoc notent, ne nimium indignentur, si ipsis quoque interdum in religionis negotio res est, cum ejusmodi Ironiis, qui omnia subsannant, & meris irrisionibus ac scommatibus ipsos aliorum ludibrio exponere conantur. Quo in artificio cum primis excellunt Jesuitæ & Calviniani. Hisce autem non moveantur: sed cogitent illud: Non est discipulus supra magistrum: si patrem familias Beelzebub vocarunt, quanto magis domesticos ejus? Matt. 10. 25.

Audiamus potius, qualem Christus se in hoc casu præbeat. Non directè respondet: quia novit sycophantas subsannaturos, quodcumque tandem responderet, siquidem non discendi studio interrogarent, sed tantum, ut haberent, quod calumniarentur. Quapropter potius fontem ipsis aperit, & monstrat, unde profluat illa malitia, quod non tantum doctrinam & testimonium ipsius non suscipiunt, sed etiam eidem contradicunt. Dicit enim: *neque me nostis, neque patrem meum. Si me novissetis, etiam Patrem meum novissetis, &c, &c, utique.* Objicit Judæis ignorantiam & sui & veri DEI, absque qua si esset, nequaquam adeò procaciter ipsi responsaturi essent. Siquidem ex hoc fonte ignorantia talia disteria promanent. Res autem mira videtur, Judæis velle DEI ignorantiam exprobrare, cum David cecinerit: Notus in Judæa DEUS: in Israel magnum nomen ejus. Tabernaculum ejus est in Salem: & habitatio ejus in Sion: Psal. 76. 1. Atqui Dominus Jesus in ipsa urbe Jerusalem ipsis DEI ignorantiam objicit. Hoc si rectè intelligere veli-

velimus, sciendam: DEUM ab hominibus in seipso cognosci non posse, nisi operibus, beneficiis & verbo suo se manifestet, ac proinde talem cognosci debere, qualem is se manifestat. Jam verò DEUS se Judæis manifestarat in verbo suo, non tantum quod esset creator cœli & terræ: nec tantum quod majores ipsorum eduxisset ex Ægypto: quatenus sane utcumque noverant DEUM: sed etiam quod missurus sit filium suum in mundum, ut fiat semen mulieris, Gen. 3. v. 15. qui miseros mortales consolaturus sit ab operibus & laboribus manuum ipsorum in terra, cui ob peccatum maledixit Dominus, Gen. 3. v. 20. qui in sanguine testamenti sui liberaturus sit vinctos de lacu, in quo non est aqua: Zach. 9. v. 11. ut sic Israel salvetur in Domino salute æterna. Jesa. 45. v. 17. Hæc est vera & salutaris DEI notitia, quæ Judæi in solidum carebant. Si agnovissent & credidissent hunc Jesum esse verum æternum & consubstantialem æterni Patris filium, qui ex æterno Patris decreto in mundum venisset, ut genus humanum ex interitu liberaret, nunquam ita scoptice interrogassent: *ubi est pater tuus?* De tali spiritali liberatore & redemptore nunquam quicquam ipsi cogitabant: tantum talem Messiam exoptabant, qui profligatis Romanis ipsos orbis domitores & dominatores efficeret. Hoc cum hunc Jesum in sua humilitate nequaquam præstare posse opinarentur, ipsum nec *fontem vite*, nec *panem cælestem*, nec *lucem mundi* crediderunt. Rectè itaque Christus hic ipsis commonstrat, hanc ignorantiam unicam causam esse errorum, scommatum & contradictionum.

Monstrat hic Christus suo exemplo, si cui in negotio religionis res est cum scopticis hominibus, quomodo juxta doctrinam sapientis, Prov. 26. v. 4. stulto non secundum stultitiam respondere debeat, ne ipsi similis efficiatur. Judæi scoptice interrogabant: *Ubi est pater tuus?* & parati erant audito responso nova scommata projicere. Christus Jesus autem, ut ulteriorem irridendi occasionem rescinderet, non respondet ipsis juxta eorum votum, sed potius, quia responsio mollis frangit iram, Prov. 15. v. 1. monstrat ipsis causam, qui fiat, quod se ita malitiosè ipsi opponant, si forsan intra se reversi, animi virulentiam deponerent, seque emendarent. Hoc Christi exemplum pii doctores imitentur. Si nihil proficiunt, DEO rem commendent: interim ipsi habent testimonium bonæ conscientiæ, quod sua austeritate & morositate causam non deteriore reddiderint. Alio tempore DEUS occasionem præbebit acrius hostes urgendi. Sicut etiam Christus in hoc ipso capite faciet.

Simul etiam Christus hoc docet, extra se nullam cognitionem DEI esse salutiferam. Dæmones noverunt DEUM, sed contremiscunt. Jac. 1. v. 19. quia eum noverunt sine Redemptore. Gentes ex creaturis talem habuerunt DEI notitiam, ut essent inexcusabiles. Rom. 1. v. 20. sed nihil ea ipsis prodest ad salutem, quia fuit notitia sine Christo. Judæi noverunt DEUM mundi creatorem, Israelis vin-

dicem, majorum suorum benefactorem: verum quia Messiam missum respuerunt hæc notitia verget ad tanto majorem ipsorum damnationem. Hac de causa Christus ipse Johan. 17. v. 3. in vera DEI cognitione hæc duo conjungit: Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum DEUM, & quem misisti Christum Jesum. In Christo Jesu enim habemus DEUM Salvatorem, extra Christum habemus eum Judicem.

IV. Postremo indicat Evangelista etiam locum in quo Christus hanc concionem habuerit, nimirum in gazophylacio, docens in templo. *Gazophylacium* in Hebr. *קלפון* cella fuit, vel camera, live conclave circa templum Domini in Jerusalem, proreponendis vestibus, sacrificiis, donariis, & instrumentis sacris, item pro habitationibus Levitarum. Ezech. 40. v. 17. numerantur hujusmodi cubacula triginta, quæ ibi Græcè nominantur *μεσσοφύλακα*. *Παροδοχείον* autem, Hieronymo in 22. c. Jesa. teste, thalamus fuit, in quo habitavit præpositus templi. Non ergò hic intelligenda est arca, in quam colligebatur pecunia, qualem 2. Reg. 12. v. 9. Pontifex Jojada reposuit in templum, ut in ea pecunia ad facta tecta templi reponeretur, sicuti vulgaris versio ibi gazophylacium ponit: sed significat hic conclave amplum & primarium, in quo thesaurus templi, veluti in arario asseruatur. *ταύτα* enim Helychio teste, est Persica vox, significans regiam cum suppellectile sua, adeoque res pretiosas. Hac vero loci notatione Evangelista innuere voluisse videtur, fuisse hanc concionem cum primis solemnem, cujus etiam singulas circumstantias novissime operæ precium sit. Et quia Christus sapius hunc locum adiit, sicut etiam Marc. 12. v. 41. spectavit donaria, quæ ad arcam gazophylacii afferbantur, inde colligere licet, Christo non improbari, quod Ecclesia publicas opes habet: duntaxat illa non impiè corrādantur, sicut in Papatu venditione indulgentiarum & opinione mercandi cœli factum est, nec ad fastum aut superbiam usurpentur. Antiquitus autem Ecclesiæ pecunia ad quadruplicem usum adhibebatur. 1. ut docentes Ecclesiam honesta haberent salaria: 2. ut scholæ juxta templa instituerentur: 3. ut pauperes & egeni alerentur: 4. ut facta tecta templorum & ædificiorum conservarentur. Absque his sit, thesauri Ecclesiæ non profunt. Simul tamen hic divina providentiæ efficaciam consideranda venit. Jesus singulari cum animi indignitate acerbissimis suis hostibus sua vicia & defectus objicit: & tamen DEUS ipsum tutum servat, licet hoc factum sit in templo, hoc est, licet locus, tempus & cætera omnia pro inimicis contra Christum facerent. Hoc omnes pios animare debet, ad fortiter faciendum suum officium ad libere & intrepidè loquendam veritatem, etiam in conspectu hostium, cum DEUS suos in medio ipsorum versantes, servare nullo modo queat.

CAPUT

CAPUT CII.

CONTINENS ALIAM CONCIONEM CHRISTI, HIEROSOLYMIS IN TEMPLO HABITAM, DE SUA PERSONA, ET DE NATURALI JUDÆORUM, ADEOQUE OMNIUM HOMINUM, CORRUPTIONE.

JOHAN. 8. v. 21.

RATIO ORDINIS.

BTilla quidem in Gazophylacio acta sunt. Post illam verò concionem *πάλιν iterum*, hoc est, alio tempore, instituit JESUS repetitionem & planiorem declarationem eorum, quæ proximè dixerat. Multos autem locos doctrinæ tum in hac sua repetitione, tum in sequenti acri cum Phariseis concertatione tractabit: de persona & officio suo: de sua passione: de verbi sui efficacia. Præcipuè verò doctrina de peccato originali, quid illud sit: de ejus causis & effectibus: nullibi in tota Evangelica historia continetur. Est autem quoque notanda emphasis vocabuli *iterum*. Eo enim Evangelista ad præcedentes historias respicere videtur. Sciebat JESUS Pontifices & Phariseos, finito festo tabernaculorum, de se opprimendo in Synedrio suo consultasse. Nuper quoque admodum improbè eum

tentarant in templo, ob mulierem adulteram. Rursus eundem sarcasticè exceperant ad gazophylacium, & concionem ejus falsitatis insimularant. Ita ut abundè satis causæ habuerit ab ingratis & contumacibus discedendi. Sed superavit ipsius bonitas hostium malitiam, & ad docendi munus denuò rediit, ne paucorum horum improbitas reliquorum salutem, qui converti adhuc poterant, fraudi esset. Eadem Christi bonitas adhuc hodie durat. Etsi enim salutifera Evangelii doctrina multorum improba vita polluitur: etsi quoque eadem à multis hostiliter oppugnetur: non tamen desistit verbi sui lucem accendere, eandemque in mundo conservare, donec electorum numerus sit completus. Christi exemplum verbi ministri imitentur, nec patiantur se improborum malitiam & scommata abstertere, quo minus bonis ministerio suo serviant. Quin etiam alii omnes, juxta Pauli doctrinam Galat. 6. v. 9. benefaciendo non segnescant. Habituri enim sunt bonorum suorum operum largam remunerationem in cælis repositam.

REPETITIO DE PERSONA CHRISTI ET JUDÆORUM CORRUPTIONE JOHAN. 8.

21. Εἶπεν ἔτι πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετε με, καὶ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὑμῶν ὑποταναίσεσθε· ὅτι ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς δὲ διώκασθε ἐλθεῖν.
22. Ἐλέγον ἔτι οἱ Ἰουδαῖοι· μή τι σκοπῆναι εἰαυτῶν, ὅτι λέγει, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς δὲ διώκασθε ἐλθεῖν;
23. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τοῦ ἀνω εἰμι. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τῆτης ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ κόσμου τῆτης.
24. Εἶπεν ἔτι ὑμῖν, ὅτι ὑποταναίσεσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ὑποταναίσεσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν.
25. Ἐλέγον ἔτι αὐτῷ, σὺ τίς εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν.
26. Πολλὰ ἔχω πρὸς ὑμῖν λαλεῖν καὶ κερῖναι, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθὴς ὄντι, καὶ γὰρ ἀήκουστοι πρὸς αὐτῷ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον.
27. Οὐκ ἐγνώσαν ὅτι τὸ πατέρα αὐτοῖς ἐλάλησεν.
28. Εἶπεν ἔτι αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ὅταν ὑψώσῃτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ πρὸς ὑμῶν· ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξε με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ.
29. Καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ὄντι, οὐκ ἀφῆκέ με

21. Dixit ergo iterum eis JESUS: Ego vado, & queretis me, & in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire.
22. Dicebant ergo Judei: num interficiet semetipsum? Quia dicit, quod ego vado, vos non potestis venire.
23. Et dixit eis: Vos ab infernis estis, ego à supernis sum: Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo.
24. Dixi ergo vobis, quod moriemini in peccatis vestris. Si enim non credideritis, quod ego sum, moriemini in peccatis vestris.
25. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dixit eis JESUS: Imprius quod & loquor vobis.
26. Multa habeo, quæ de vobis loquar, ac judicem: sed qui me misit, verax est, & ego, quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.
27. Non cognoverunt, quod de Patre eis locutus esset.
28. Dixit ergo eis JESUS: Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis, quod ego sum, & quod ex me ipso facio nihil, sed ita ut docuit me pater meus, hæc loquor.
29. Et qui me misit, mecum est. Non reliquit me

meos